

הל' בישול בשבת - [ז] מחזי כמבשל וקלי הבישול  
רב דניאל שטיין

א. משנה שבת (מב.) - האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי.

ב. משנה שבת (קמה:) - כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת, וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת.

ג. תוס' שבת (לט.) ד"ה כל - מאי איריא מדיחין אפילו שורין נמי ואומר ר"י דאפילו בכלי שני אין שורין דהואיל דהמים חמין מיחזי כמבשל ואף על גב דתנן לקמן (דף מב:) אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה ולא מיחזי כמבשל א"נ ה"ה שורין אותו כיון דאירי בכלי שני והא דנקט מדיחין לאשמעינן דאפילו הדחה הוא גמר מלאכה במליח הישן וקולייס האיספנין.

ד. שו"ע (סי' שי"ח סע' ה') - יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה, אם בשלו אח"כ במשקה יש בו משום בישול, ואסור ליתן פת [מג"א (ס"ק י"ח)] - דיש דברים שמתבשלים בו ואין אנו בקיאים ואם כן בשאר דברים נמי יש להחמיר. שער הצינון (ס"ק ס"ח) - חוץ ממים ושמן כדלקמן בסימן זה]. אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו, ויש מתירין [מג"א (ס"ק י"ט) - דס"ל דאין כ"ש מבשל ולפי מ"ש ס"ד בשם תוס' יש להחמיר דמיחזי כמבשל אך היש מתירים סוברים להקל כתירוץ שני של התו' וכ"מ דעת הש"ע ויש להחמיר]. הגה: בכלי שני, ויש מקילין אפילו בכלי ראשון, ונהגו ליזהר לכתחלה שלא ליתן פת אפילו בכלי שני [משנ"ב (ס"ק מ"ז) - ובכלי שלישי מצדד הפמ"ג בסקל"ה להקל] כל זמן שהיד סולדת בו.

ה. שו"ע (סי' שי"ח סע' ד') - ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת אין שורין אותו בחמין בשבת אבל מדיחים אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וכו'. [משנ"ב (ס"ק ל"ד) - שהיד סולדת בהן ואפילו אם לא יניחו שם עד שיהיה נימוח ואפילו בכלי שני נמי אסור לשרות דמיחזי כמבשל ולא דמי לתבלין בסעיף ט' דלא אסר אלא בכלי ראשון דתבלין עשויין למתק הקדירה ולא מיחזי כמבשל].

ו. גמ' שבת (מב:) - סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין, דבכלי ראשון בשלה ובכלי שני לא בשלה, אמר ליה אביי תני רבי חייא מלח אינה כתבלין, דבכלי שני נמי בשלה וכו' ואיכא דאמרי, סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין, דבכלי ראשון בשלה ובכלי שני לא בשלה. אמר ליה אביי, תני רבי חייא מלח אינה כתבלין, דבכלי ראשון נמי לא בשלה.

ז. שו"ע (סי' שי"ח סע' ט') - כלי ראשון וכו' מבשל כל זמן שהיד סולדת בו, לפיכך אסור ליתן לתוכו תבלין, אבל מלח מותר ליתן לתוכו כיון שהעבירו מעל האש וכו'. הגה: וכו' ויש אוסרים לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו והחמיר תע"ב.

ח. שו"ע (סי' שי"ח סע' י"ב-י"ג) - ומותר לצוק וכו' צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון וכו'. מותר ליתן קיתון של מים או של שאר משקים בכלי שני שיש בו מים חמין, אבל בכ"ר אסור.

ט. בית יוסף (סי' שי"ח סע' ה') - זה לשון סמ"ג פסק ה"ר אליעזר ממיץ אף על פי שאין בישול אחר בישול וכו' מכל מקום יש בישול אחר אפוי וצלי וכו' הילכך יזהר אדם שלא יתן פת אפוי אפילו בכלי שני בשבת במקום שהיד סולדת בו וכו' ומכלי שני שכתב הרב דומה שתופס עיקר דיש דברים שמתבשלים אף בכלי שני כדאמרינן (מב:) דמלח בכלי שני נמי בשלא ואין אנו בקיאים בדברים הקלין להתבשל וראוי להחמיר בכולן וכו'. דיש דברים המתבשלים בכלי שני ואין אנו בקיאים ברכין וקשין לכך צריך ליזהר בפת.

י. חזון איש (סי' נ"ב אות י"ח) - ושמעינן דאין כלי ראשון תנאי בעיקר מלאכת הבישול רק שכן הוא המציאות ברוב הדברים שאין מתבשלין בכלי שני אבל דבר רך שנוח להתבשל ומתבשל בכלי שני יש בו משום בישול אף בכלי שני, וגם הטור מודה בעיקר הדבר אלא דס"ל דאי לנו לחוש בפת כיון דלא מצינו בגמ' אלא במלח אין לנו לחוש לדברים אחרים, ואנו נוהגי להחמיר כהסמ"ג, וכתב המ"ב ס"ק מ"ב בשם המ"א דיש להחמיר בכל דבר שאין היתרו מבואר בגמ', מיהו י"ל כיון דמים ושמן מבואר בגמ' שאין מתבשלין בכ"ש כדאמר בגמ' (מ: ובגמ' מב.) אין להחמיר רק בפת המבואר בסמ"ג ומשום שהוא כבר אפוי נוה להתבשל אבל לא בשאר דבר.

יא. ס' הראים (סי' ק"ב) - ואין בישול תלוי לא בכלי ראשון ולא בכלי שני אך לפי דבר המתבשל, פעמים שהוא דבר רך ומתבשל אף בכלי שני ויש דבר קשה שאינו מתבשל אפילו בכלי ראשון ויש דבר שמתבשל בכלי ראשון ואינו מתבשל בכלי שני וכו', הלכך יזהר אדם שלא להכניס בשבת שום דבר בכלי שני ואף בכלי שלישי שהיד סולדת בו, שאין אנו בקיאים בדברים רכים וקשים מי הוא מתבשל ומי שהוא איו מתבשל.

יב. משנ"ב (סי' שי"ח ס"ק ל"ט) - ועתה נבאר דין בישול עלי הטי"א השייך בכמה ענינים לסעיף זה. הנה טי"א בשבת פשוט בפוסקים דיש בו משום בישול ובמידת יש בו איסור סקילה ובשוגג חיוב חטאת וע"כ יש ליזהר בו מאד, ובעו"ה רבים נכשלים בו ומקילין לעצמן בקולות שאין בהם ממש וע"כ

מוכרח אני לבאר אופני ההיתר והאיסור בזה בעזה". הנה לערות מכלי ראשון על עלי הטיי"א יש בזה בודאי חשש אב מלאכה דקי"ל דעירו מבשל כדי קליפה כדלקמן בסעיף יו"ד וכ"ש אם יעמידנו אח"כ על התנור או בתוך הקאכלין עד שיהיה היד סולדת בו בודאי יבוא לכו"ע לידי איסור סקילה עי"ז ואפילו אם ירצה ליתן את עלי הטיי"א לתוך הכלי אחר שיערה החמין לתוכה כדי שיהיה על המים שם כלי שני ג"כ אסור כדקי"ל בסעיף זה דדבר שלא בא בחמין מלפני השבת אין שורין בשבת אפילו בכ"ש, וכ"ש לפי מה שמבואר בסעיף זה דיש דברים רכים קלי הבישול שמתבשלים אפילו בהדחה מכלי שני אפשר דיש בהעלים ג"כ חשש איסור דאורייתא אפילו באופן זה. וע"כ הסכימו האחרונים דיש לערות עליהם מע"ש רותחין מכלי ראשון כדי שעיי"ז יהיה נקרא הטיי"א מבושל במקצת דעירו מבשל כדי קליפה ויהפך בעת העירו את הטיי"א היטב בתוך הרתחים מלמעלה למטה ומלמטה למעלה [ויותר טוב שיהיה מבושל ממש ע"י העמדה במקום שמתבשל] ואח"כ יריק את העסענס לכלי אחר כדי שישארו עלי הטיי"א יבשים ויהיה מותר לו לערות אח"כ בשבת עליהם מים חמין מכלי ראשון כיון שכבר נתבשלו מע"ש כדין דבר יבש דקי"ל בסעיף זה דאין בו בישול אחר בישול אפילו אם נצטנן [ואח"כ מותר לו להחזיר גם מי העסענס"ס אלו הצוננים לתוך הכלי זה גופא וכמו שכתבנו לעיל דדבר לה שנצטנן מותר לו ליתנו בתוך כלי שני רותח] דאם ישאר בו משקה העסענס"ס הרי קיי"ל דבלח יש בישול אחר בישול אם נצטנן אם לא שמי העסענס הצוננים הם מרובין שלא יתחממו ע"י המים שמערה עליהן למחר וכו'. ודע דאף שהתרנו לערות חמין על עלי הטיי"א והקאו"י אם נתן עליהם מאתמול מים מכ"ר אעפ"כ יזהר שלא יעמיד את הטיי"א והקאו"י בתנור או בקאכלין אחר ששפך עליהם מים דהא אין עירו מבשל רק כדי קליפה וא"כ לא נתבשל אתמול רק כדי קליפה ועכשיו ע"י העמדה בתנור יתבשל לגמרי. והנה אופן זה שבארנו אף שאין למחות ביד הנוהגים בו מ"מ כתבו האחרונים עצה המובחרת מזה דהיינו שיתקן העסענס מע"ש לגמרי שלא יצטרך לערות לתוכו עוד רותחין למחר בשבת ולמחר כשיצטרך לשתות יתן העסענס הצונן לתוך הכוס ששותה בו אחר שעירו המים חמין לתוכו ונעשה כ"ש וה"ה שמותר לתת לתוך הכוס הזה שהוא כ"ש חלב שנצטנן אבל אסור לערות עליהם מכ"ר וכדלעיל בס"ד, וכשהעסענס שלו אינו צונן הוא בודאי טוב לצאת בזה ידי כל הדעות. [שער הצינן (ס"ק ס"ה) - באופן זה טוב יותר שיערה המים לתוך העסענס, לצאת בזה גם דעת החוששים לצביעה].

**יג. תשו' אגר"מ (ח"ד סי' ע"ד אות ט"ו) -** לע"ד לא נראה כלל לומר דאיכא דברים שמתבשלים בכלי שלישי. דלא מצינו אלא שבכלי שני יש דברים המתבשלים וממילא מאחר שאין אנו יודעין יש לאסור כל דבר, ובכלי שלישי לא מצינו, ומש"כ בעה"ש סימן שי"ח סעיף כ"ח דעינינו רואות שטיי מתבשל גם בכלי שלישי לא מובן זה ומה שרואין אנו בעינינו שמתאדמין המים זה אינו ענין בשול דאף בקרים ממש מתאדמין במשך זמן וכ"ש בחמין כשאין היד סולדת ולא זהו ענין בשול וכו', וכן הוא בעלי הטיי שמה שנצבע המים בחום קטן אינו ענין בשול, שלכן אפשר שהוא מקושי הבשול וא"כ אין לנו לומר מעצמנו כלום אלא מקבלה וממילא הוא ככל סתם דברים דהוא בכלי שני ספק ובכלי שלישי יש להתיר וכו'. איברא דאני מחמיר לעצמי בין בקפה נמס ובין בצוקער ליתן בכלי שלישי אבל לדינא אין להחמיר.

**יד. תשו' אגר"מ (ח"ד סי' ע"ד אות י"ח) -** ועל קאפע אינו מבושל וכן קאקאו שאין נאכלין והוא רק לתבלין לכאורה הם ודאי בכלל סתם תבלין וא"כ מפורש במתני' שבכלי שני אינם מתבשלים ומותר ליתן לכתחלה, ותמוה על מה שעה"ש מחמיר בכלי שני וגם בכלי שלישי לדעתו, וכן משמע ממ"ב ס"ק ל"ט שאוסר גם קאווי שהוא קפה בכלי שני מטעם דיש דברים המתבשלים בכלי שני הא בתבלין מפורש שאין מתבשלים בכלי שני. בשלמא בעלי טיי אפשר לא נחשבו בכלל תבלין דהם לא ניתנו לטעמא אלא למראה ואינם בכלל תבלין שבמתני' ושייך לאיסתפוקי בהו אבל קפה וקאקאו שהן תבלין בודאי הרי הם בכלל תבלין שבמתני' וליכא ספק וצ"ע. ולמעשה צריך עכ"פ להחמיר בכלי שני ומותר בכלי שלישי.

**טו. ס' שמירת שבת כהלכתה (פ"א הע' קנ"ב) -** שמעתי מהגרש"ז אויערבך דלא מסתבר שהם תבלינים הרגילים בינינו שהם באים להטעים התבשיל דכיון שהם דקים מאד כל שכן שהם מתבשלים גם בכ"ש.

**טז. מהרש"א שבת (לט). תוד"ה כל שבא -** היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה כו' עכ"ל. ק"ק דהא גבי שמן בעין אמר' לקמן דאין כלי שני מבשל ושמן בעין לא שייך ביה למתק וי"ל דשאני התם דמפסיק כלי.